

Na počest prof. Boženy Brodské

Elvíra Němečková

Ve dnech 7. a 8. října roku 2022 uspořádal Ústav taneční vědy Hudební a taneční fakulty Akademie múzických umění v Praze (dále HAMU) v prostorách své mateřské instituce mezinárodní konferenci o tanečním výzkumu s podtitulem *Taneční výzkum a jeho institucionální zázemí v současném kulturním a sociálním kontextu*. Konference byla součástí výzkumného projektu Ústavu taneční vědy nazvaného *Ekonomické aspekty tance*, jehož řešitelkou byla současná vedoucí katedry tance HAMU Mgr. MgA. Lucie Hayashi, Ph.D. Konference se zaměřila na otázky ekonomických aspektů existence a provozování tance a jeho výzkumu v historické i soudobé perspektivě, na problematiku institucionálního zázemí taneční vědy a formativní roli konkrétních badatelů. Impulzem k jejímu zorganizování byly proměny umělecké scény, které zažíváme v průběhu posledních let, pokusy o její digitalizaci a dokumentaci, uchování a rozvíjení kulturního dědictví, které se stává stále důležitějším tématem pro taneční výzkum. Ten se logicky opírá o institucionální zázemí, které by mělo garantovat jeho profesionální podmínky a kvality, tedy jeho ukotvení v odborné sféře. Iničiátoři konference vyjádřili naději, že „sdílení odborných pohledů na tuto problematiku v mezinárodním kontextu může odhalit vedle lokálních specifik také obecné rysy utváření vztahu tance, jeho vědecké reflexe a ekonomických a kulturněpolitických struktur a tím poskytnout vodítka pro strategii formování vztahu těchto sfér v praxi“.¹

Vedeni tímto cílem oslovili široký okruh odborníků z České republiky i ze zahraničí. Účastníci akce si tak mohli vyslechnout celou škálu zajímavých a inspirativních příspěvků, které taneční vědu jako obor posunuly opět dále. Mezi přispěvatele patřili kupříkladu: Katja Vaghiová (nezávislá taneční vědkyně z Německa), Yang Zhao (The University of Edinburgh, Velká Británie), Zdravko Ranisavljevič (The Faculty of Music in Belgrade), Ivica Liszkayová a Kristián Kohút (Akadémia múzických umění v Bratislave), Sille Kapper-Tiislerová (Tallin University, Estonsko), Nicoleta Demianová (National academy of music „Gheorghe Dima“ Cluj-Napoca, Rumunsko), Sofia Caballerová (Universidad de Alcalá, Španělsko), Rose Breussová (Anton Bruckner Private University, Rakousko), Dorota Gremlicová (HAMU), Lucie Hayashi (HAMU), Daniela Stavělová (Etnologický

¹ *Conference on dance research: dance research and its institutional background in social and culture context; programme and abstracts*. Praha: HAMU, 2022.

Prof. Božena Brodská. Foto: Kyliánův taneční archív v Praze.

ústav Akademie věd ČR), Eva Priečková (Janáčkova akademie múzických umění v Brně), Hana Polanská (Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze), Blanka Marková (Vize tance), Daniela Machová, Laura Kolečkovská a Martin Kolda (HAMU).

Celá konference spolu se závěrečným brunchem pak byla s úctou dedikována prof. Boženě Brodské, tanečnici, pedagožce a kritičce, která patřila mezi zakladatele historického studia zejména divadelního tance u nás a která zcela zásadním způsobem vývoj české baletní a taneční historiografie ovlivnila. Dne 27. července 2022 by se dožila 100 let.

Její celoživotní láskou byl balet a hned po něm tenis. Sportovní lásku podědila jistě po svém otci, který byl povoláním právník a později působil také jako ministerský rada. Ve vzpomínkách dcery se ale mnohem více uchoval jako vášnivý hráč tenisu. Vlohy pro práci badatelskou a publikační na Boženu Brodskou pak zřejmě přešly z genů matky. Ze strany babičky mohla získat vlohy hudební, protože sourozenci Doudovi, původem ze Slaného, byli rodiči podporováni ve studiu zpěvu a hry na klavír a obě dcery i syn vystudovali Pražskou konzervatoř. Dědeček byl naopak potomkem novináře, spisovatele a politika Karla Tůmy, zetě dalšího významného muže české historie, básníka národního obrození, kritika, spisovatele a překladatele Františka Ladislava Čelakovského.²

² *Legenda „Bíba“ Brodská* [dokumentární film]. Režie: Jan J. Vágner. Praha: Česká televize, 2014.

Malá Božena Křepelková se příliš nevěnovala klasické taneční technice, protože se narodila s vadou kyčlí, kterou jí léčil jeden ze zakladatelů české ortopedie, slovnutný pan profesor Stanislav Tobiášek.³ I tak ale měla bohaté fyzické zkušenosti s tancem, o které opírala svou pozdější badatelskou práci. Byla žačkou hned několika významných představitelů našeho výrazového tance: Milči Mayerové (1932–1938), Lídy Myšákové (1940–1944) a Niny Jirsíkové (1945–1946). Jako tanečnice byla v angažmá v Družstvu divadel práce, tedy v dnešním Hudebním divadle Karlín (1946/47), ve slavném souboru Emila Františka Buriana D 45 (1947–1949) a nakonec v Armádním uměleckém souboru Víta Nejedlého (1950/51). Její zájem o obor se ale brzy obrátil jiným než interpretačním směrem.

Jak sama často říkala, vždycky měla ráda historii. Studovat však začala hudební vědu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1946–1950). V padesátém roce přišlo nařízení, že se všichni studenti fakulty musí podrobit politickým prověrkám. Na Boženu Brodskou však tehdy nedošlo, protože v tu dobu přešla na nově otevřenou katedru tance Akademie múzických umění. Otevíraly se tři studijní obory: choreografie, pedagogika a taneční teorie (současná taneční věda). Stala se žačkou tanečního estetiky, teoretiky, kritiky, publicisty, libretisty a pedagoga, profesora Jana Reimoser.⁴ Katedra tance tehdy ještě patřila pod Divadelní fakultu a na její půdě se také odehrávala největší část přednášek.

V dokumentárním filmu režiséra Jana J. Vágnera *Legenda „Bíba“ Brodská* jsou zachyceny vzpomínky Boženy Brodské na předmět dějiny tance, který přednášel sám zakladatel taneční katedry Jan Reimoser. Z jejího komentáře lze vyčíst, že Reimoser byl skvělý kritik a teoretik a velký sběratel taneční a baletní literatury, ale nebyl příliš pečlivý, oddaný a nestranný historik.⁵ Vypráví zde kupříkladu tuto historku: „Na jedné z prvních hodin dějin tance se vyjádřil o Národním divadle, že český balet zde v roce 1883 začal za úpadku a že v něm zůstal dodnes. Není to tak. Není to tak.“⁶ Možná právě to byl pro ni impulz, aby se této problematice začala věnovat skutečně seriózně.

Studium teorie tance na katedře tance Akademie múzických umění v Praze zakončila v roce 1955 diplomovou prací na téma *Dějiny tance v Prozatímním divadle v Praze* a započala jak svou dráhu badatelskou, tak akademickou. Text její kvalifikační práce se později stal základem jedné z jejích stěžejních knih *Dějiny baletu v Čechách a na Moravě do roku 1945*.⁷ Od roku 1955 působila Božena Brodská na katedře tance AMU jako

³ „Stanislav Tobiášek“ [online]. *Wikipedie: otevřená encyklopedie*. Poslední editace 9. 7. 2023 [cit. 21. 4. 2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Stanislav_Tobi%C3%A1%C5%A1ek.

⁴ Dorota Gremlincová. „Reimoser, Jan“ [online]. *Český hudební slovník osob a institucí*. Brno: Masarykova univerzita, datum poslední změny 19. 5. 2005 [cit. 21. 4. 2024]. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4612.

⁵ *Legenda „Bíba“ Brodská* [dokumentární film].

⁶ *Tamtéž*.

⁷ Božena Brodská. *Dějiny baletu v Čechách a na Moravě do roku 1945*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2006.

pedagožka. Docentkou byla jmenována v roce 1975, profesorkou roku 1982, v letech 1975–1986 katedru tance také vedla. Přednášela na ní téměř až do své smrti v roce 2019.

Základ její práce tvořila pedagogická a badatelská činnost. Navázala na svého učitele Jana Reimoserera, sama se ale zaměřila především na historické studium tance. Hlavním předmětem jejího badatelského zájmu byl vývoj divadelního tance 18. a 19. století v evropském a zejména v českém kontextu. Neúnavně studovala doslova tuny a tuny pramenů uložených v českých, ale také rakouských a jiných institucích. Studentům často vyprávěla, že v létě roku 1968, kdy bylo invazními vojsky potlačeno pražské jaro a kdy ulicemi Prahy duněly pásy ruských tanků, sedávala ve sklepěních Národního muzea a bádala v soupisech zámeckých knihoven. Nashromáždila velké množství faktografického materiálu, věrna Reimoserovu odkazu vybudovala obsáhlou knihovnu literatury o tanci a baletu a všechno nezištně a laskavě poskytovala svým studentům k jejich vlastní badatelské práci.

Výsledky svého výzkumu publikovala především ve formě vysokoškolských učebních textů. Autorsky se podílela na publikacích, které stavěly do kontextu různé umělecké disciplíny, a dávaly tak ve finále jedinečně komplexní pohled na české umění: *Dějiny českého divadla II* (1968), *Divadlo v Kotcích* (1992), *Dějiny umělecké kultury II* (1996) a další.

Říkávala o sobě, že neumí psát kritiky a v tomto směru vždy vyzdvihovala kvality Jana Reimoserera i svého pozdějšího kolegy teatrologa, dramaturga, kritika, libretisty a pedagoga Vladimíra Vašuta. Přesto byla jako kritička ceněna. Publikovala v odborných časopisech, zejména pak v *Tanečních listech*. Jednou z jejích největších zásluh je asi řada popularizačních článků, které pro toto periodikum napsala. Její texty často představovaly v podstatě jedinou českou reflexi dané problematiky.

Božena Brodská významně přispěla ke konstituování české taneční vědy, především byla ale milovanou a uctívanou pedagožkou, která dokázala studenty pro obor nadchnout a zapálit. Její přednášky byly legendární, protože v jejím podání opřené o množství detailních faktů a syntetizujících poznatků získávaly jednotlivé osobnosti barvu a vůni, stávaly se opět živoucími bytostmi s běžnými problémy a starostmi, které žily své životy, propojeny sítí osobních a pracovních vztahů, to vše na pozadí dějinných a společensko-politických událostí.

V roce 2016 pořádala katedra tance symposium pod názvem *Čechy v tanci a baletu, tanec a balet v Čechách*. Byla to jedna z posledních příležitostí, při kterých Bíba Brodská přednesla svůj příspěvek. Nazvala jej *Úkoly české taneční historiografie aneb nejsme nikdy vlastně hotoví*. Tento příspěvek, i když je velmi krátký, se stal jakousi její závětí. Shrnula v něm témata, o kterých věděla, že je již nedokáže dokončit, a pomyslnou štafetu předala další generaci, kterou vychovala a které předala lásku k oboru. Patří k ní například Jana Holeňová, profesorka Helena Kazárová, profesorka Dorota Gremlíková a další a další. Děláme, co můžeme.

Vybrané publikace Boženy Brodské

Brodská, Božena – Vašut, Vladimír. *Svět tance a baletu*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2004.

Brodská, Božena. „J. G. Noverre a jeho libreta a spisy v našich fondech“. In: Janeček, Václav. *Ozvěny tance*. Praha: Ediční centrum AMU, 1998.

Brodská, Božena. *Dějiny českého baletu do roku 1918: určeno pro posl. fak. hudební, katedra tance*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

Brodská, Božena. *Dějiny ruského baletu: určeno pro posl. fak. hudební AMU v Praze a VŠMU v Bratislavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

Brodská, Božena. *Les Ballets Russes*. Praha: Ediční centrum AMU, 2001.

Brodská, Božena. *Romantický balet*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.

Brodská, Božena. *Vybrané kapitoly z dějin baletu. I. díl*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1979.

Brodská, Božena. *Vybrané kapitoly z dějin baletu. II. díl*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2000.

Černý, František – Brodská, Božena. *Divadlo v Kotcích: nejstarší pražské městské divadlo 1739–1783*. Praha: Panorama, 1992.

Jůzl, Miloš et al. *Dějiny umělecké kultury II*. Praha: SNP, 1996.

Kazárová, Helena (ed.) *Tanec a balet v Čechách, Čechy v tanci a baletu*. Praha: NAMU, 2016.

Müller, Vladimír (ed.). *Dějiny českého divadla. Díl 2., Doba předbřeznová 1824–1846*. Praha: Orbis, 1957.

Publikace o Boženě Brodské

Čepcová, Lucie – Faltýnek, Vilém (eds.). *(O)hlasy žen v české kultuře: ženy v pohybu: Božena Brodská, Zdenka Kratochvílová, Eva Kröschlová, Hana Machová, Jiřina Šlezingrová, Inka Vostřezová*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2020.

Franc, Martin – Krátká, Lenka. *Dějiny AMU ve vyprávěních*. Praha: NAMU, 2017.